

Nemzeti Társalkodó.

December' 31-dik napján 1831.

A' Ceyloni Erdők

(v é g z e t).

A' nagy meleg miatt tsorgott az izzadás rollunk, elkábulva állottunk egymás mellett, 's egy lépést sem mérésztünk motzanni, hanem e' kínos állapot csak rövid ideig tartott; mert a' vadak a' nagy tüztől megijedve bejebb vonultak az erdőbe, 's apránként mind eltakarodván, mi-is könyekben kezdettük érezni magunkat, kivált midőn láttuk, hogy a' tűz tsendesedett minekelőtte az erdőt elérte volna. Nem sokára pirosolni kezdett a' hajnal-is, 's egy gyönyörűen viradó reggel végét szakasztotta a' rettenetes éccakának.

Az álmatlanság miatt alig tudván mozdulni, nyúgodalomra lett volna szükségünk; de attól tarthatván, hogy a' Hollandusok errefelé jönnek keresni bennünket, megtöltöttük pálinkás palackainkat vízzel, egy-egy darab sült kígyó-húst, vettünk magunkhoz, 's elindultunk napkelet felé. Utunkban sok helyeken találtunk a' vadak nyomaira, több a' földbe kapart, kotrodott jukak mütatták,

mely dühösön kellett folyni a' viadalnak. Az erdő eleintén tisztás, a' föld nedves, a' levegő fűszeres jó szagu volt; mi frissebben, 's megújulva érzettük magunkat: „*Valyon kérdém út-közbe Presztontól, hogy kerülhetett, ama motsárba az a' nagy szürke kő?*“ Oda néz Preszton; de ekkor megmozdul a' kő, két éléfant áll fel a' vízből, 's indul felénk; az egyik kissebb, de a' más, az elsőnek hímje, rendkívül nagy volt, szájából két nagy agyar nyúlt-ki. Én megállottam, de Preszton azt javaslá, hogy folytassuk útunkat, mert nem igen szokta megtámadni ezen állat az embert, ha nyösténnye' vesztéséjért, vagy egyébért meg nincs boszszankodva, csak közel nem kell hozzá menni. Egy kis kerülést téve, folytatni-is kezdtük útunkat, de midőn mintegy harmincz lépésnyire volnánk az éléfantoktól, a' nagyobb felénk indult, néhány lépés után megállott, hoszszu ormánnyával ide 's tova suhogtatott, és egy éles tekintetet vetvén reánk általható erőss hangon órdítani kezdett, 's tsak, minekutánna irányából tovább haladtunk, akkor szűnt-meg: „*Szerentsések vagyunk így szólott Preszton, hogy nem találkoztunk valami szoros helyen ezekkel, mert jaj annak a' kire reá menyen az éléfant. Ormánnyával megkapva, felveti a' levegőbe, 's lehulában széjjel tapodja.*“ — Ezen tull nehezebb lett az út, ismét egybetsepülődött sűrűséggel kellett vesződnünk, lábaink alatt a' száraz levelek között mérges kígyók sziszeg-

tek, 's több ízben, hosszas fáradozás után megint oda kerültünk vissza, a' hol már egyszer jártunk vala; mert a' sűrű ágak miatt, napot nem láthatván, útunk arányát nem intézhettük jól. De mind ezen akadályok mellett-is iparkodásunk végre csakugyan győzött, 's estve felé kiverekedtünk a' sűrűségből egy ritkásabb erdőbe, hól a' hely szározabb fel emelkedettebb volt. 'A' nap erőssen hevet sütött, úgy hogy, még az árnyékban-is nagy volt a' rekkenőség; a' távolról emelkedő vastag veres réz-szín szélű fellegek égiháborúval fenyegettek, mely a' mint tapasztaltabbaktól tudtuk, az egyenlítő alatt fekvő, 's ezekkel szomszédos tartományokban, irtózatosszokott lenni. Szerentséseknak tartottuk volna magunkat ezerszer, ha a' közelgető zivatar elől, egy barlangba, vagy kőszikla hasadékba vonhattjuk vala magunkat; de apróbb nagyobb fákan, füveken kívül egyebet semmit sem látván körül-bé, kéntelenek voltunk egy sűrű águ fán keresni ismét szállást. A' fának felső ágait oly formálag kötöztük öszve, hogy egy kis fedelet formáltak fejünk felett; az alsó ágakat ágynak fontuk öszve, hogy legyen hová lehajthassuk fejünket 's derekunkat. Néhány gyümölből, 's egy kevés kígyó sültből álló vékony vatsoránkat elköltvén, egygyik a' másik után elaludtunk; de a' felébredés iszonyatos volt. A' sűrű villámok ropogását, dörogve ekhozták vissza a' körül fekvő hegyek

száz meg száz ágozatba kígyódzott a' villám tüze, a' földön. A' szélvész oly por 's homok fellegeket sodrott fel hozzánk, hogy alig tudtunk lélekzetet venni; a' magos pálma fák retsegve hajtották-le ingadozó fejüket. Rendkívül nagy cseppekbe hullani kezdett az eső, 's egy pillantat alatt oly zápor szakadott, hogy árjából foljó vizek indultak. Most nagyót tsattant — a' föld reszketett, — a' bűdös-köves gőz majd megfojtott, egy fa, közel hozzánk, lángba borult. Mi alig tudva valamit magunkról, a' villámok vakító fényje miatt szemünket bé hunyva, az ágakhoz ölelkeztünk, hogy a' nagy orkán ereje el ne kapjon, 's így töltöttünk el több órákat. Végre a' zivatar tsendesedni kezdett, a' zápor el-állott, 's csak a' távolról hallattzó dörgés, mórgott keresztül az erdőn. Nem sokára viradni-is kezdett, 's az irtózatos éccakát ismét nap váltotta-fel.

Mi egészszen által ázva, leszállottunk a' fáról, fegyverünket megtakarítottuk, 's noha oly gyengék voltunk, hogy alig bírtuk magunkat, útnak indultunk ismét. Semmi olyas akadályra nem találván, jóval dél-előtt elérkeztünk az erdő széléhez, a' hol szabadabban tekinthetvén széjjel, úgy találtuk, hogy mostani útunk két, megmászatlan meredek és magos kőszikla sőr között viszen, és hogy ismét sűrű bokros helyeken kell által törnünk. Ezen munka terhes voltával esmeretesekek voltunk ugyan, de a' visszatérés által még kevesebbé remélhetvén mene-

kedést, bé indultunk a' sűrűbe. A' két kőszikla sőr között lévő völgy, mentől előbb haladtunk annál keskenyebb volt. Estvefelé elértünk a' völgy végéhez, a' hol a' két kőszikla egyesülése által útunk egyszerre ketté vágodik vala, ha oly szerentsések nem lettünk volna, hogy oldalfélt a' kősziklán egy kis nyilást találjunk, melyen keresztül béindultunk, egy erdőbe. Ezen pillantatban a' mellettünk lévő fiatal fa ingadozni kezd, 's levelei között nagy sziszegés hallik. Megrettenve, egyik egy — a' másik másfelé visszapattanunk. En egy kőszikla ponknak neki rugaszkodva, arra szerentsésen felkapaszkodom, melyről midőn Presztont keresném szememmel, egy nagy kígyótlátok-meg, azon helyen, melyen előbb állék. Villámló szemei réám voltak szegezve, de látván hogy vélt prédájához nem férhet, egyben konkordodott, 's felém sziszegve, farkával tsapdosta a' porzó földöt. Kivül látván magamát a' veszedelmen, legelső gondolatom Preszton, és az volt, hogy helyettem ő lehet ezen iszonyu állat prédájává; erre, minden további fontolgtás nélkül, két golyóbissal töltött fegyveremből a' kígyóra löttem, 's azt hihetőleg találtam-is, mert a' lövés után, mindjárt bétsuszott egy kőszikla jukba. A' puska roppanását méj tsendesség követte, legkisebb mozdulás, vagy hang se adá tudtomra egygyetlen egy társam hollétét. Fájdalmas érzések között tekinték széjjel a' vadonba, de kimondhatatlan öröömre meglátám most

Presztont egy kősziklán, magamtól mintegy száz lépésnyire. Kevés percek alatt egy más karjai között voltunk, 's ekkor tudám-meg, hogy a' kígyó-elébb Presztont támogta-meg, hogy, ő a' veszedelmet csak egy mérész ugrás által kerülte-el, és hogy az ugráskor pus-káját egy méjj kőszikla üregbe ejtette. En utánna akartam menni a' pus-kának; de Presz-ton ezt nem engedte, veszedelmesnek íté-lvén a' kőszikla ajjáhozvaló lemenetelt.

Éppen indulni akartunk álló helyünk-ből, hogy éjjeli szállást keressünk, midőn egy dördülést hallánk. *Ez ágyu szó*, így kiáltott Preszton, *figyelmezzünk lesz-é több.* Mint egy öt perc múlva ismét dördült, 's most már nem kételkedtünk legkevesebbé-is. El volt felejtve minden fáradság, új erőt ér-zettünk lankadt tagjainkban; 's kevés idő a-latt a' kőszikla tetején voltunk, a' mikor ép-pen a' harmadik ágyu lövés dördült. Széle-sen terüle-el előttünk a' tenger síkja, nem messze egy Brigg feküdt Vasmatskákön, 's britanniai zászlót lobogtatott. Fát hordot-tunk öszve egyszeribe, 's az alatt míg Presz-ton tüzet rakott, én néhány puska lövést tet-tem, azután mind ketten a' tűz mellé heve-redtünk, várva a' kimenetelt. Nagy volt u-gyan mostani örömünk, de még nagyobb fá-radságunk; úgy hogy a' nagy lankadtság mi-att nem tudván tovább ébren maradni, méj-jen elaludtunk. Úgy teccet * mintha álmod-

* A' kik teccett-et, tekket-nek, láccik-ot' lákkik-nak olvasnák; azok meszarost, més

nánk, 's álmunkban esmérletes hangokat hal-
lanánk, — 's öltözeteket látnánk, — midőn
lelébresztettek. Azon tisztet pillantottuk-meg
lelebb, a' ki vadászni küldött volt, 's a'
ki nem kevésbé örvendett hogy megtalálta-
tásunk által menekedhetik azon büntetéstől;
mely eddig-is, csak az Ellen-admirál különös
engedelméből haladott. Négy napi szenvedé-
sünk nagyságát eléggé mütatta az, hogy ten-
geri katona létünkre oly örömmel közeled-
tünk most a' hajóhoz, a' milyen erőssen szo-
kott a' szárazra kívánczolni, a' hajós nép.
Szabadulásunkat azon lövésnek köszénhattük,
melyet a' kígyóra tettem. Ezt hallották-meg
a' hajón, a' mint azután megtudtuk, 's úgy
történt a' jeladó három ágyu lövés. Atyha
Decemberben 1831.

A. L.

Szabad Székely.

Társalkodási rendszabások javallatja.

(Vesd össze Nemz. Társ. 1831. Utolsó Negyed 6-dik
és 7-dik szám 88 — 98 lap és 10-dik szám
153 — 156 lap.)

*Mindent el kell tűrni, csak a' türedel-
metlent nem.* N. T. 19-dik lap. —

Még egy vámot kérenek tehát Laczkó-

záros-nak, legény-t, legeni-nek, Baroti-
ak-ot, Barotziak-nak 'sat. kell hogy olvassák:
mert az s, z, n, y, t, 'sat. nem kevesebbé deák
betük, mint a' c, 's azt-is bajosotska állallatni, hogy
ha a' fennebbi deák betüket nem köteles a' Magyar,
deákoson olvasni, miért volna kéntelen éppen ki-
választva a' c-vel tenni ezt. Az író jegyzése.

tól, sőt a' városból is ki akarják tiltani a' lelkes Ficzkót. — De talám az aesthetikai Susták-vonók ellen is lesz neki Lombossa; önn-oltalmát azért magára bízván, textusúl veszem-fel a' helyes társalkodás rendszabásairól már rég közleni czélzott gondolatimnak, a' magát úgy nevező Szabad Magyar Bírálását, melyben szinte minden a' mi az egygyesülésnek, az illendőségnek és a' kellemes társalkodásnak szellemével ellenkezik feltalálható, *in nuce*. — Úgy látszik nem feleslegvaló egy ily tárgyú értekezés; hogy ha külső akadályokkal is kell megvívni cse-csemő intézetünknek, legalább ne emészsze léte' bimbóját önn-keblebeli, 's Dácia minden vidékein szagगतott viragink' e' haza számára fűzött bokrétáját ne hervassza.

I. Első tanuság melyet a' szabad Magyar bírálásának ellenkező szelleméből vehetünk ez: *Magunknak sokat ne tulajdonítsunk*. — Ez a' helyes társalkodás első alrendszerabása. — A' régi Görögök a' bölcsességnek ideálját tökéletesebben kifejezni nem tudták, mint Socratesnek azon szerény vállomásában, hogy eljutott oda, hol kezdi észre-venni, mily semmihez közelítő keveset tud. A' bölcsességgel ellenkező polus körül tévelyeg az, ki azt hiszi: hol ő nem tud ott más sem, hol ő nem lát ott nincs mit látni, és hol ő nem érez ott nincs érzést ébresztő tárgy. — Igaz, nincs szép táj a' rövid-látónak, nincs Mozart requiemje a' nagyot-halónak, 's unta végig nézni Hamletet a' nagy

Jurista Böhmer; de azért ha valaki nem lát, nem hall, vagy nem érez, van még is festés, muŕika és poézis. 'S szemtelenség lenne a' hibát mindég a' tárgyban, soha sem önn magunk felfogó tehetségében keresni, ellenben nem szégyen megvallani hogy valamihez nem értünk, mert mindenhez nem is lehet; a' természet végetlen számu ajándékiból megosztotta gyermekeit, nincs egész ember, mindnyájan töredékek vagyunk, csak az emberi-nem egész, 's abban akármelyikünk külön oly keveset jelentő rész, mint egy emberen egy nyári szeplő vagy egy pihe szál. — De hová vezetnek ezen hosszŕas előzetek? nem egyébre hanem arra, hogy a' szántszándékos sértésnek még csak gyanúját is elhárintsam magamról, midőn őszintén kimondani bátorkodom, hogy vélekedésem szerént a' Szabad Magyarŕnak legtávolabbi megfogása sincs a' Poézisnek azon neméről melyben Laczkó egy remek darab, arról t. i. mely az emberiség alsóbb köreiben, hol az ész és érzések eredetisége sem kisímitva sem elsímitva nincs, a' természet' hívebb fíjainak, életeket, józan logikájokat, és csak emberi érzéseiket, egyszerű jelenésekben, a' beszédnek azzal a' festői elevenségével rajzolja-le, mely a' lerajzolt tárgyat az ólvásónak mintegy szeme elejébe varásolja. Ezt a' nemét a' poézisnek, igen jelentős névvel nevezte a' Görög-nyelv, *Eidillion*-nak (*Idyllium*), mely szemmel-láttató vagy le-festő költeményt teszen, 's a' melyet igen szána-

kozásra méltóképpen szorítottak, némely, de meg kell jegyezni csak némely újabb írók a' pásztori henye élet' szűk kerületére; 's ez a' neme a' poézisnek az, melyről, a' mint ismételni bátorkodom, legtávolabbi megfogása sincsen a' Szabad Magyaroknak. 'S valyon sértés é ezt állítani? Koránt sem. — Lehet, 's kétség-kivül van is, sok tudás, és érzés' tárgya, a' mihez mi nem értünk, ő pedig talám remek mester azokban; sőt a' poézisnek is oly művei érdeklők lehetnek előtte melyek minket hidegen hagynak. — Őt talám Geszner bájolja Arkádiába, én únom minden Dafnéival együtt, 's Jean Pault tartom első Idyllistának Fixleinban, Wutzban, és Siebenkresben. — Ő Kotzebuenak Intermezzóját egy rangba láttatik tenni Lúdas Matyinkal, én azt a' német Carricaturát említésre méltónak sem tartom ezen eredeti darab mellett; 's hogy a' szabad Magyar ezekben velem nem együtt érez, én le-czirmoljam azért? Soha sem. De ellenben ő se képzelje önnön káponyáját normalis ész-, és ízlés-mérőnek; mondja Laczkóról ezt: „nem értem“ nem ezt: nem lehet érteni; vallja-meg hogy nem talál benne elmésséget, de ne állítsa „sükeretlenül elméskedni akarásnak“ Végre csak azért mert maga Laczkónak foglalatját nagyon kopasznak találta, ne áraszszon egész három lapnyi fekete (tenta?) mérget a' hihetőleg jó czélzásu íróra. — Mindenek felett pedig velünk együtt tanulja-meg — mi legalább éppen az ő munkájából szándékozunk

ezt tanulni — hogy senki magának sokat ne tulajdonítson, leginkább pedig akkor midőn a' Társalkodóba fellépik, gondolja-meg kiki hogy az egész nemzettel beszél, 's bár mily fénylő csillaga lenne is maga az észnek és tudománynak, de az egész nemzetben sum-mázott ész és tudomány' roppant massájával szembe, Dictatort játszodni akarni, szánakozásra-méltó feszedezés.

II. Mint magunknak igen sokat úgy ellenben másnak igen keveset ne tulajdonítsunk. Ez a' második helyes-társalkodási alap rendszabás. —

„Az igazán nagy ki előtt más nem kisebbül, hanem nagyságából a' nélkül hogy észre-venné osztozik.“ — Ezt írta vala hajdon Hazánk egy koszorús Költője, idegen földre indulásom alkalmával emlék-könyvembe. E' szép mondás magába foglalja a' társalkodási kellemességnek szinte egész titkát. Ezt kövesse minden ki magossabban állani érzi magát, bár csak annak próba-kövéül: hogy nem csalja é meg képzelete? — Nem mást visszataszítva, hanem megelőzve kell futni a' dicső czélhoz; nem rágalmazás gőzfellegei, hanem fénylőbb napok borítsák homályba a' gyengébben pislogó csillagot. — És főként a' magyar önn-gondolkozás e' próba-pályáján, ki a' tántorgónak is követ gör-dit lába eleibe, nemzeti-átok legyen annak fején, átok azon, ki e' köz áldozatra jószívvel hozott csésze vizét is, a' szegénynek, megzavarni kívánja. — A' legtálen-

tomosabb író, rendszerént legszerényebb és bizodalmatlanabb, a' kiméltelen, annál inkább az igazságtalan bírálástól visszaretten, 's nyiltabbnak marad ugyan a' pálya, a' közepszerűségek legioji előtt, de a' haza értelmi és tudományos tőkéje csonkúl, 's ezt a' csonkulást, rendszerént azok kik okozzák, legkevesebbé képesek kipotolni.

E' részben is van mit tanulnunk a' szabad Magyar ellenkező cselekvés-módjából.— „Elméskedni erőlködés“ „Etédi Rabener ki még nem látszik arra megérve lenni hogy egy Intermezzot vagy egy Lúdas Matyit írjon.“ — „nemo dat quod non habet“ — „egy olyan írótól el nem tűrhető ki hihetőleg Laczkóval köszönti legelőször az Olvasó közönséget“ ily, úgy látszik felforrott epébe mártott kifejezések még akkor is úndoritók lennének a' nemesebb társalkodást ohajták előtt, ha az egyszerű természet fija Laczkó okot szolgáltatott volna reájok, így pedig, megvallom, (hogy erősen keveset mondjak) előttem megfoghatatlanok.

III. Ne személyeskedjünk, ne indulatoskodjunk! Kofa-társaságba beszélnek személyek, személyel, személyről. A' Nemz. Társalkodóban, hazafiak szolljanak hazafiakhoz, hazafit és embert érdeklő tárgyokról.— Mindenek felett pedig, az Istenért! ne indulatoskodjunk; mert az indulatoskodás vagy személyeskedésből ered, vagy arra vezet. — Az indulatosság megzavarja a' legjelesebb elmének is ítélő-tehetségét, 's oly gyarló álli-

tásokra téveszti, 's oly ellenkezésekbe bonyolítja, melyek őtet az olvasók temperamenti különbségek szerint, vagy nevetség, vagy szánakozás tárgyául teszik-ki. — Szembetűnő példája ennek a' Szabad Magyar, kinek rövid bírálása rendében, (nem tudom miből eredő) indulatosságát, számos egy oldalú állítások és ellenkezések árulják-el. — Említék egy nehányat azzal a' rendel a' mint egymás után következnek. —

a) Bírálása elején, Laczkónak írás módját eredetinek 's a' mellett természetinek esmérí-meg, de indulatja hevében észre nem vévén mekkora dicséretet ruházott ezzel reája, mindjárt alább annak foglatját kopasznak, az egészet fonóba illőnek nevezi, és egész bírálása rendében, tudtán kívül adott dicséretét meg akarja semmisíteni. — Olvasott é valyon a' szabad Magyar Idylliumot, melynek tárgya lett volna fontos magában? — Talám Virgilius 3-dik Ecclogája vagy Gesznèr eltört Korsója, ilyen? 's valyon nem a' leg egyszerűbb tárgy természetes festése, 's eredeti előadása módja, teszi az Idyllium egész érdemét?

b) Odább, Laczkónak foglatját *in nuce* elő-adja, olyan formán mintha *Wou-wermann* vagy *Claude-Lorrain* valamely tájék-festését így characterizálná valaki. — „Én „az egész kép foglatját nagyon kopasznak „találom; doronc, burján, fa-levél, patak, „'s egy nehány fejös-tehén, imhol az egész „híres tájék *in nuce*;“ — 's úgy is van, sem-

mi sem maradt-el belőle csak — a' festő' báj-ecsetje. —

c) Ismét alább Laczkó írójának czélzásait találgatja, erőltetve is gyűlöletes indító okokra utálván. — Egyik véleményye az, hogy Laczkóval az író talám a' Székelyek nem igen éles elméjét szándékoznék kigunyolni. — Ha illene a' méltatlan rágalmat vissza-fordítani a' rágalmazóra, talám a' Szabad Magyar lehetne a' Székely Nemzet' méltatlan gyalázásával vádolni. — A' Székelynek nem igen éles elméjét nem lehet gunyolni, — mert éppen ellenkezőleg a' Székely nemzetnek egy bizonyos természeti elmésség, 's eredeti talpra-esett gondolkodás-módja, megkülönböztető tulajdona — Legkevesebbé lehet pedig Laczkót erre czélzó gúnynak tekinteni, mert egy ily tetétől-talpig ügyes, józan-eszű természet fijával egy nemzet is magát meg nem szégyelheti. — Más feltevése a' Bírálónak hogy talám Laczkó, a' vámhúzásbeli csalásnak satyrizálása akarna lenni. — Meszsze néz az ilyen vád, mert hiszem a' vám törvényen alapul, (nem mindenik) tehát a' ki a' vámot satyrizálja, a' törvényt satyrizálja, tehát veszedelmes ember, 'sat. — De megavult mesterség már az ilyen politikai eretnekítés, a' Szabad Magyar pedig maga esik éppen azon verembe melyet másnak akart ásni, mert midőn azt írja, hogy a' felhozott vámok *nem éppen mind csak csaláson állanak*, ezzel azt láttatik állítani, hogy egy részint csak ugyan azon. —

d) Azt állítja továbbá hogy Laczkónak szerzője, a' magyar leírás-módot (orthographia) ex tripode regulázni, véleményeit másra tolni akarja, sőt bírálása végén ezt türehetetlen Despotismusnak nevezi. — Mit? Hogy a' *tz* vagy *cz* vel leírni szokott hangot mindenütt egyes *c* vel írta? — De hát hol akarta ezt másra tolni, a' mások orthographiáját regulázni? Én is többször átolvastam Laczkót (igaz, nem hibát hanem újabb megújabb szépségeket kereső és találó szemmel) de még csak javaslatot sem találtam benne a' *c* használásáról, 's hogy maga az író, helyesebbnek találván úgy írta, ez tripus? ez Despotismus? — Sok a' Magyarok közt, mint a' bíráló állítja, a' nyelvet (oda tenném a' gondolatokat is) csigázó kéretlen Neologus, megengedem; de valyon ki a' megkért Neologus? talán a' Szabad Magyar? áhá!

e) Végre a' Bíráló indulatosságának koronáját feltészi — a' béfejezés; hol, olyan forma hangon, mint valakit egy szál kardra kihívni szoktak, felszollítja a' szabad Székelyt neve kijelentésére — ígérvén hogy ő-is ezen feltétel alatt magát demasquirozza, — 's valyon mi okból, 's mi végre? — Én-is nagyon ohajtanám Laczkó derék szerzőjét nevére és személyében megesmérni — de ha a' lesz az árra hogy megtudja hazánk ki nevezte magát szabad Magyarnek inkább maradjon-el. — Más név alatt-is reá esmerünk Laczkó természetű hangjára. —

Ennyi legyen elég a' szabad Magyar in-

dulatosságának — önn-magával való megeméltetésére, — 's még csak ez az egy eszméltetés hozzája: A' régi Görög Stoikus, helytelennek tartotta, míg indulatban volt, megbüntetni ellene hibázott tulajdon rab-szolgáját-is, sőt ezt lelki szabadsága egy részének tartotta — 's a' szabad Magyar, a' tőle nem függő 's őtet nem bántott szabad Székelyt, ily indulatossággal vesszőzi?! —

IV. Negyedik és utolsó helyes társalkodási rendszabásnak tégyük: a' vélemények és ellen-vélemények' tökéletes szabad közlését és vitatását. — Csak az önn nagyozolás, a' mást kissebbítés, a' személyeskedés, az indulatoskodás legyen számkivetve Társalkodónk lapjairól, de nem akarmely különösnek tetsző, 's a' piatzos véleményekkel bármint ellenkező állítás. — Az Istenért legalább mi Írókul önnön magunk sajtó-szabadságát ne szorítsuk, ne keserítsük. Sok igazság melyről már ma senki sem kételkedik, ezelőtt száz két száz esztendővel, a' vallásos, politikai, vagy tudományos eretnekségek közé tartozott, 's mikor egy szerény gondoló azt, kételkedő javallattal, legelőször szóba hozta, akkor-is kétség kívül némely magas szemöldökű Aristarchus így rivalkodott reája: „*Ebben már legjobb írónk megegyeztek, egy ollyannak ki legelőször lép fel az trói-pályára, ujjat próbáló Despotismussa (??) türhetetlen.*“ 'sat — De nem az avas tekintet hanem az okokon alapuló igazság tartja-meg elébbutobb a' csatapiatzot, 's mint

Saturnust a' thronusról elkergették felnőtt
fijai, úgy az ó idő' elő-ítéletein győzedelmes-
kedik az új idő' lelke, ha az igazságot veszi
maga mellé fegyverhordozónak. — A' két idő'
e' nagy harczára tehát, szabad legyen a' csa-
ta-mező, vagy helyesebben a' hazát dicsőítő
Olympia' véretlen homokja. —

E' szabadságot használva bátor lések
jövő évi társalkodónkban a' szabad Magyar
két állítása ellen magam-is fegyvert, de be-
tsületes fegyvert rántani, *Egyiket* azon vé-
leménye ellen hogy a' Társalkodóba Lacz-
kónál magasabb tonusú munkák kellenének,
(azonba úgy látom némely, *hihetőleg* mi-
veltebb olvasók sem érték-fel eszekkel ezt-is).
Másikat az egygyes' c mellett. — Addig pe-
dig tölle bucsum vészem, 's hozzátok for-
dulok hazám' lelkesebb fijai! leányai!

* * * *

Ez az élet oly rövid, igen rövid arra-is
hogy egymást megszeressük, 's mi még ezt a'
keveset-is megkésérítnök-é magunknak és má-
soknak? Nem atyámfiai jertek inkább velem,
egy komoly nap van ma! Halottja van az
időnek, egy esztendejét ismét roppant teme-
tőjébe kíséri, jertek-el! 's ennek sírja felett
esküdjünk egymásnak szeretetet, egygyessé-
get, türelmet. Egy indulatba, a' haza és

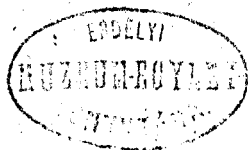
az emberiség' köz-szeretetébe olvadjon belé
minden önnég! Éljen a' Király! Emelked-
jék a' Magyar-hony! Jöjjön-el oh Isten a'
te országod! úgy légyen Amen. —

Hogy az Erdélyi nemzetek' Triássa bé-
telljék, légyen ezen csekély sorok' aláírása

Hegyalja 1851. Észt,
utolsó napján.

Egy Szabad Szász.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

F o g l a l a t.

Az ezen utolsó Negyedben eléforduló Darabok.

(betű-rend szerént.)

Lapok' száma.

Bíralás.	153 - 156.
Canning' Emléke.	49 - 61. 68 - 88.
Ceyloni Erdők.	167 - 176. 193 -
Egygyesülés.	1 - 36.
Egy vén Legény' panaszsza.	36 - 43.
Fiui tisztelet.	139 - 143.
Gondolatok az adó' könnyítésére.	109 - 114.
Igazságnak, Szokásnak, és Törvénynek szentségéről.	129 - 139.
Lackó legelőszőr jár városba.	88 - 98.
Lélek-jelenvalóság.	80.
Magura és Mál.	47 - 48.
Erre észrevételek.	103 - 189.
Felelet.	156 - 159.
Magába szállott Erd. gazda.	103 - 105.
Mencsikoff és Dolgorucki.	114 - 128.
Palatzkférgek' kiirtása.	61 - 63.
Ritka bátorság.	192.
Segur' gondolatjai.	128.
Szerelmes jó szagú levelek.	63 - 64.
Szöllők' levelezéséről.	64.
Szöllő Iskola.	98 - 102.
'Társalkodási Rendszabások' Javallatja.	199 -
'Tarka Fiók, 1.) Papi Özvegy' temetése,	143.
2.) Breguet híres Órás.	144.
G. 'Teleki Sámuel' Emléke.	161 - 167. 177 - 192.
'Természeti tünemény.	159 - 160.
'Törökbúza művelésről.	45 - 46.
'Tanács a' gazdáknak.	43.
Juhok' mételyéről.	43 - 45.
Jószágot a' nemtelen nem bírhat-e?	145 - 153.

Bucsuzó kinyilatkoztatás
az Erdélyi Hiradó és
Nemzeti Társalkodó
értelmes Olvasóihoz.

Az eltölt 1851-dik esztendő nevezetes is-
mértető jegye, hogy feszítve tartó kinézé-
seket, égis emelő reményeket, 's keblünket
forrón hevítő vágyásokat megcsalt. Ez törté-
tént velem is közelebbről, éppen e' csudá-
latos jelenésekkel teljes esztendő fogytán.
Az Erdélyi Hiradót és Nemzeti Társalko-
dót új életre hozó lelkes buzgó hazafiak meg-
szollítanak engem szép céljok előmozdításá-
ra. Örömmel vállaltam, munkás társ lenni,
a' honnyi csinosodás ébresztése pályáján,
melyen legalább egy szálvirágot tehessek sze-
retett hazám' oltárára. Ezért ígértem az uj-
ságot olvasók' kedvéért, a' Hiradó történelmi-
külön tóldalékjának egészen kidolgozását, 's a'
társalkodót is érzésemet tettel bizonyító sze-
retettel apólgatám. Legszebb pillantásim vól-
tak ez utolsó időben, melyekben arról ál-
modoztam, hogy erdős kis hazánk e' kettős
folyó írása a' szép, jó igaz, a' szabadság és
nemesebb-érzések terjesztését eszközölve a'

lelkes Magyarok közt, e' dicső pályán, bár mi kicsi részben én is munkás lehetek, 's ez álmomban boldogabb valék mint a' komor valódiság sokszor csiga módra mászó óráiban. De a' balsors megirigylé ezt, és minekelötte reményem, óhajtasom rózsája nyilást ért volna, elhervada. Imé! e' történet miben állása. —

A' nemzeti Társalkodóban egy *szabad Székely* közlé *Lackó* czim alatt kis munkáját melyet én *szabad Magyar* név alatt megbíráltam. Azt hittem elébb 's nem szívellhetém, egy pseudonymus kíván gunyolodni a' tiszteletre méltó derék Székely nemzettel; foglalatját nem tartám — 's ezt most is úgy hiszem — a' Társalkodóhoz illőnek, annyival inkább, mert nem lehet bévégzett egésznek mondani, a' mellett nem tetszett, a' nyelv természetével és szók származtatásával keveset gondoló orthographiai erőltetése, a' bévett 's ma megállitva lévő szokás ellenére, melyet sem én itt Kolosvártt, sem a' szabad Székely Etéden vagy Atyhán, kényjünk szerént nem regulázhatunk. — Ide járult — ezt bátran erősíthetem — hogy itt a' fő városban a' közvélekedés *Lackó* ellen magát szembetünőleg kimutató, én magam több fő rangu, valamint más kisebb, de mivelte lelkü és izlésü olvasók kárhoztató ítéletét hallottam, 'söt néhány érdemes Székely is, itt velem együtt *Lackót* nemzete csufolásának képzelé. — Birálásommal — melybe

játszóságból, koránt sem sérteni vágyásból, csuztak-bé élesebb kitételek — a' közvélekedést akarám éppen engesztelni, 's a' redactiont figyelmeztetni a' Társalkodó becse fenn tartására. E' volt egész czélja bírálásomnak. *)

*) Kritikai jegyzés. Gondolkozott e' valódi-
lag 's teljes megfontolással a' szabad Székely et
consortes az egyes c irás felől, és ennek kö-
vetkezősíről? (a) Ez irás mód helyesen nem
alkalmaztatható, mert a' nyelv természetével és
szók származtatásával nyilván ellenkezik. Ha p. o.
látysz, játszsz, szántatsz, aratsz, un-
tatsz, vágatsz 's a' t.) a' szabad Székelyel igy
írom, láccik, jáccik, szántacc, aracc
untacc, vágacc, kiveszem e' szókat termé-
szetes formájokból, mert a' t mindenikben tör-
zsök betü, mint mutatja ezektől származások —
lát, játék, szántat, arat, untat, vágat.
Ezt is étzaka (éccaka) a' nyelvét értő Magyar-
nak igy kell írni, éjszaka, a' nap éjji szakasz-
za. Valyon a' nyelv' ily rontsolása, a' szók tör-
zsökére és származására nem ügyelés egy a' lite-
raturában velem együtt novus homotól közre bo-
csátva nem despotismus nem de tripode feszengés?
Kazinczy több mint negyven esztendővel ez előtt
próbálá Herder paramythonjai 's Lessing mesélé-
sei fordításában az egyes c irást, de felhagyott
rajta, mert senki se követte. (b) Ha azon szabad-
sághoz, mit a' rendes írásmód változtatásával ma-
gának a' szabad Székely vett, — én is just for-
málva, mivel a' 'sidó régen, az arabs és persa
most is, minden vocalis nélkül, csupa consonán-
sal folyvást ír és olvas, a' törzsökös napkeleti ma-
gyar nyelvet ma vocalis nélkül írnam: más; rö-
vidítésért sz betünk mellől a' z-t elhagyná; vagy
a' kettős ny 'y ty betüknek gondolna új je-
gyeket, harmadik, az accentust, hangjelt; á é í

Alig lett ez azomban közönségessé, *Lac-kónak* kért és kéretlen pártfogóji e' kis haza majd minden szegletéből felzudultak, 's a' szabad Magyar birálását csak nem szentség-

's több vocalisok felett szükségtelenek állitván, irásában elmellőzné, negyedik, mivel selyp létere r s betüt jól kimondani nem tud, mint a' szabad Székely az éccakájában, láccikjában, csak a' szó kimondásbeli hangzására ügyelve, ezt csendes ember így írná czen desz embej — 's a' t. 's mindenikünk így küldné-bé a' Társalkodóba munkáját; melynek redactioja az egynek e' részben adott engedelmet mástól se tagadhatnámeg — milyen Babel tornyává lenne így szegény nyelvünk? Ki olvasna ily Társalkodót? Tartsuk meg az előrehaladást józanokosságban gyökerező nyelvünkben is, de szorosan ügyelve természetére és alkotására, melyen az idő nem változtathat. (c) Még egy ide tartozót. Ha nekem eszembe jutna, régi tudós Professoraink egy Parizpapai Csepregi hollándiai öltözetét majmolni, hosszú vállig lefüggő parókával térdig érő csattos nadrággal, csizmaszárból kiálló strimflivel, 's felszollitnám e' kis hazában nem sok számból álló Professor társaimat, öltözködjünk ma így 's utánnozzuk a' régi jó időt, melynek visszahozásán úgy is sok kezek dolgoznak — valyon találnék e' követőkre! Ha még is ily köntösben indulnék ki házamtól, a' gyermekek bizonyoson utánnam kibálnának, az okosok kinevetnének 's végre én — egyedül maradnék. — Engedjen-meg a' szabad Székely — de valljuk-meg az egyes c irásnak, Diogenes hordóban lakásának, 's annak, ha' én régi hollándus parókában sétálnék az utszán, mind egy a' célja: magunk mutogatása, a' mindennapi emberek sorából kifényleni erőlködés - szóval, különködés. Helyes é ez? —

törésnek kiabálák a' nemzeti nyelv és lélek ellen. Öt felelet jött rá, egy a' szabad Székelytől mérsékelt és hecsületes hangon, egy Déésről, egy *Székely ivadéktól*, ki éppen megfordított szempontból nézvén a' bírálást, azt, ősi nemzetét gunyolásnak hitte, 's literátori méregbe jött, kettő M. Vásárhelyről, ezeket nem láttam; végre egy N. Enyedről (* *szabad Szász* név alatt, mely a' tavalyi utolsó Társalkodóban áll, oly méreggel és epével írva, hogy hozzá mérve Archilochosnak gyilkoló jámbussai angyali hangok lehettek. Rá ismertem a' *szabad Szász* mentjét felvett, magyar emberséggel nem bíró magyarra 's hogy fullánkját éppen belém kívánta eresztetni, nem alap nélkül hiszem. A' redactio bár igen jól tudta, ki a' szabad Magyar, előre velem nem közölve nyomtatás alá adta a' szabad Szász dühös kritikáját, 's nem elébb, hanem mikor az már ki volt szedve, kezemhez vévén az eredeti irást, tudám-meg a' dolgot. Sürgetve kérem legottan, és kéretém a' redactiot — mi okból, nem tartozik ide — ne adja-ki ezen pasquillust, mely a' Társalkodó miveltséget terjesztő céljával is éles contrastban áll, kértem, tegye helyébe a' szabad Székely régebben bėjött feleletét, mint a' kinek egyedül van jussa velem szembeszállani, — kijelentém azt, ki-

*) A' Redactio nem képzelheti hogy lehetett az Irónak Hegyalját Enyedre magyarázni. Red.

vánságom nem teljesítése a' redactiontól elvá-
 lásomat vonhatja maga után, — mind hijá-
 ban, a' secundansnak előállott *szabad Szász*
 tekintete győzött én rajtam. Csak annyit tett
 a' redactio — ezt is kedvem és kérésem ellen,
 — hogy a' *szabad Szász* lelkét, szívét és é-
 szét czimerező némely szavait p. o. „*férges*
dió — a' haza számára fűzött bokrétát méreg
szopó pókok ne undokítsák, mérges nyál“ s
 a' t. kihagyá v. simitá, 's így azon szép mun-
 kát kivetkeztetve egy részint az ajánlásul rá-
 adott ékességekből, a' publicumot megfosztá,
 az egyesült ánglus *politesse* és francia *deli-*
catesse idéáljanak egészben láthatásától. E-
 zekből fejlődött-ki egy kedvetlen surlódásom
 a' redactionnal — melynek aprólékos környül-
 ményjei nem a' tisztelt olvasók elébe valók,
 de a' mely azon ellenemondhatlan igazságra
 vezetett, hogy principiumim és meggyözödé-
 sim a' redactio gondolkozásával mint az ellen-
 kező polusok merőben szembe állanak. —
Egyedül, ez alkalmatossággal erősen kitö-
rő meggyözödésselbeli különbség, és össze nem
férhetés, melynek gyakran előfordulható kö-
vetkezéseitől méltán tartottam, 's így ön ma-
gammal békességben maradhatáscm, indita
 a' redactiontól teljes megválásra, 's e' sze-
 rént a' Híradó számára kihirdetett *historiai*
tóldalék dolgozásáról lemondásra, a' mit
 ezennel a' tisztelt olvasó közönség előtt saj-
 nós érzéssel és tisztelettel páros engedelem
 kéréssel kijelentek. — Nem fogom ezért cse-

kély munkámat a' tiszteit olvasóktól eltar-
tózttatni: 'söt, minden bizonnyal, ha a' jó
Isten életemnek kedvez, még a' folyó eszten-
dőben Kollégyomunk egészen uj lábra álli-
tott öntött vas sajtós nyomtató mőhelyében
Klió név alatt, mint külön munkát, kia-
dom: addig is kérvén, hogy senki balul e'
lépésemért ne ítéljen, ki annak valódi lelket
hasító okát nem tudja. — *Bérekesztésül*

1., Bár megkülönöztem a' redactiontól ezt
tisztelettel kérem: az egymást kimélésben,
felebaráti szeretetben, hazafi és emberi kö-
telességek teljesítésében, ne különözünk-
meg: 's ha különböző utakon is légyünk
honyjunk java körül fáradhatlan munkások.
Hosszas és bődög életet a' Híradónak, 's az
elválásban is forrón szeretett Társalkodónak!

2., *A' szabad Székely*, kit ma sincs sze-
rencsém ismérni — bár meggyöződésem a'
Lackó foglalatjára és orthographiájára néz-
ve most is az elébbi, — fogadja-el, békére
nyujtott jóbbomat, e' kinyilatkoztatással,
hogy bírálásomban becses személyét bántani
nem kívántam.

3., Utólszor, az ágaskodó szabad Szászhoz
fordnlók. Nem említve társalkodási rend-
szabásainak csinos, mivel, társasági tonussát,
az általa predikált türedelem példás megtartását, —
elmellözve azon fennséget is, melyel fellegekbe há-
gott magos álló pontjáról megvetőleg néz-le a' hoz-
zá mérve kicsi Gesznerre és Kotzebuerára, 's
végre, megköszönve, hogy a' szabad Magyar előtt,
— kitől a' *Lackó* nem értésért az *Idyllium* legtä-

volabbi megfogását elperlé — a' poétai izlésben új világot gyujta, csak egy állítására felelek, — 's ez, rendszabásaira tett egész bírálásom in n u c e. Azt írja, „lessz Laczkónak az aesthetikai susták vonók ellen is lombossa.“ Igazán mondja, mert — éppen maga a' szabad Szász e' rám uszított dühös lombos, kitől futni tanácsos. Itéljen azomban a' tisztelt olvasó közönség, mint bírálásom helyes v. helytelen voltáról, ugy különösen arról is, a' szabad Magyar C a u n i n g és M e n c s i k o f f czimű munkáji, vagy a' szabad Szász r e n d s z a b á s a i illenek é inkább a' nemzeti Társalkodó bokréájába? —

Kolosváron Januárius 1-ső napján 1832.

SZILÁGYI FERENCZ

História, és ékesszólás k. r. Professora.

*) A' Redactio azt hiszi hogy minekutánna maga javaslása ellenére, a' szabad Magyar bírálását a' T. Író Úr' kívánságára úgy mint íródott kiadta, a' szabad Szász arra tett észrevételét sem mellőzhette-el; annyival inkább hogy ezen név nélkül való munkák' kiadásával személyes bántás nem lehet, 's a' szabad Szász valamint az érd. közönség nem tudhaták ki legyen a' szabad Magyar, míg azt magának az írónak közönségessé tenni nem tetszett. — Azonban ítéljenek az érd. Olvasók, szolljanak a' közre bocsátott munkák.

A' Redactio csak azt kívánja közönségessé tenni, hogy sokkal inkább tiszteli nemzetét, mint annak tett ajánlását változtassa, azért tisztelettel jelenti hogy e' kedvetlenségből az Erd. Híradó csonkulást nem szenved, 's ezen ujság mellé ajánlott Historiai Toldalék N. Enyedi Professor T. Szász Károly Úr' kidolgozása szerént annak idejében az ujsággal együtt el fog küldödni.

A' Redactio.

